

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

133 - HAND-WASHING AND RUACH RA'AH OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2019

- Washing is an important ritual¹ in many religious systems. In the Torah itself, washing appears multiple times in various contexts, usually connected with mikveh and the process of purification.

A] HAND-WASHING IN THE CHUMASH

1. (יח) וְעִשִּׂיתָ כַּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכִנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֵץ אֶתְּךָ בֵּין אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָ שָׁמָּה מַיִם: (יט) וְרָחַצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמָּנוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: (כ) בְּבֹאֵם אֶל אֶהָל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגָשְׁתֶּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהַקְטִיר אֶשָׁה לָּהּ: (כא) וְרָחַצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיִּתָּה לָּהֶם חֻק עוֹלָם לוֹ וּלְאַרְעוֹ לְדוֹרֹתָם: פ

שמות ל

The Cohanim were required to wash their hands and feet in preparation for entry into the Mikdash. The consequence of not doing so was death at the hands on Heaven!

2. וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הָזָב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּמַיִם וְטָמָא עַד הָעָרֶב:

ויקרא טו"א

Here, in the context of the tuma of zav, the Torah expresses the mitzva of mikveh as 'washing the hands'. The commentators asked why hands specifically are singled out here to represent purification and flag a number of points:

- hands are the normal manner of touching, hence stressing that tuma can be spread through touch.
- hands are the most external (and out-reaching) part of the body, from which we learn that the mikveh waters only need to come into contact with the external parts of the body (and not for instance inside the mouth or ears).

- Although tuma is a spiritual and not physical contamination, the connection with hygiene is clearly relevant. It is well known that a smaller percentage of Jews died in the Black Death epidemic, partly due to hygiene standards imposed by halacha.²

3. (ו) וְכָל זָקֵנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הַחֹלֶל יְרַחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בְּנֹחַל: (ז) וְעָנוּ וְאָמְרוּ יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: (ח) כִּפֹּר לְעַמֻּד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקָרֵב עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָּהֶם הַדָּם: (ט) וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקְרָבָךְ כִּי תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה': ס

דברים כא

Here, the washing of hands by the elders at the ritual of egla arufa indicates the cleanliness from societal guilt³ for the spilling of innocent blood.

4. מה שרוחצין ידיהם מפני שמיתה מכפרת. ומיתתן של צדיקים מכפרת מעגלה ערופה, דגמרימן 'שם' 'שם' מעגלה ערופה. וכתוב בעגלה ערופה ירחצו את ידיהם

ספר קושיות אות קס"ב

The Sefer Kushiyyot⁴ connects our minhag of washing hands on leaving a grave to the washing over the egla arufa. In both cases we pray that death should bring atonement.

1. Handwashing can also be a fertile source of obsessive, compulsive behavior in certain individuals. See *Judaism and Obsessive-Compulsive Disorder*, R' Mordechai Torczyner - https://www.yutorah.org/_cdn/_materials/Source_Sheet-517051.pdf and *OCD and Halakha: The Orthodox rabbi's challenge*, Daniel Sayani - <https://blogs.timesofisrael.com/ocd-and-halakha-the-orthodox-rabbis-challenge/>. See also <https://www.hidabroot.com/article/192926/10-things-You-Should-Know-About-OCD>

2. Including handwashing after the bathroom, mikveh and not living in close contact with animal waste. This of course was seen as evidence of Jewish guilt and led to extreme persecutions of Jewish populations.

3. The replay of this ritual in the hand-washing of Pontius Pilate in Matthew 27:24 is a good example of how Christianity sought to appealed to familiar Jewish tropes!

4. A little known and anonymous text from 13th Century Ashkenaz. See 2007 edition by R. Yaakov Stahl.

B] THE RABBINIC MITZVA OF HAND-WASHING FOR TAHARA

- Although mikveh is only halachically effective on a Torah level if the entire body is fully immersed, Chazal created a new category of 'tumat yadayim'. This introduced a new Rabbinic level of tuma whereby, even if the body was fully tahor, the hands could be rabbinically tamei since they are always active and can easily touch unclean things.
- For example, Chazal extended the Torah laws of tuma such that if a person touched a 'rishon letuma', although this was not sufficient to render the entire person tamei (requiring mikveh), it would render the hands of the person rabbinically tamei, requiring netilat yadayim - washing the hands using a vessel (called a *natla*).
- Chazal also required netilat yadayim for 'stam yadayim' (ie hands which had not definitely touched tuma but which lacked active shemira) before touching certain foods, eg for the Cohanim before eating teruma. This was extended to require netilat yadayim for ALL Jews before eating bread.
- An entire mesechet of the Mishna - Yadayim - deals with these and other halachot.

5. נוטלין לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין ....

משנה מסכת חגיגה פרק ב

The Mishna requires netilat yadayim (of stam yadayim) for chulin (ie regular bread), ma'aser sheni (eaten in Yerushalayim) and teruma (eaten by Cohanim). For kodshim (korbanot) the halacha requires tevilat yadayim - dipping the hands in an actual mitzva⁵.

C] HAND-WASHING IN THE MORNINGS**C1] HALACHIC ROOTS**

6. כי מתער, אומר: 'אלהי, נשמה שנתת בי טהורה .... כי שמע קול תרנגולא, לימא: 'ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה'. כי פתח עינייה, לימא: 'ברוך פוקח עוריים'. כי תריץ ויתיב, לימא: 'ברוך מתיר אסורים'. כי לביש, לימא: 'ברוך מלביש ערומים'. כי זקיף, לימא: 'ברוך זוקף כפופים'. כי נחית לארעא, לימא: 'ברוך רוקע הארץ על המים'. כי מסגי, לימא: 'ברוך המכין מצעדי גבר'. כי סיים מסאניה, לימא: 'ברוך שעשה לי כל צרכי'. כי אסר המייניה, לימא: 'ברוך אוזר ישראל בגבורה'. כי פריס סודרא על רישיה, לימא: 'ברוך עוטר ישראל בתפארה'. כי מעטף בציצית, לימא: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית'. כי מנח תפילין אדרעיה, לימא: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין'. ארישיה, לימא: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין'. כי משי ידיה, לימא: 'ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים'. כי משי אפיה, לימא: 'ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ....

ברכות ט:

Chazal instituted the morning berachot in a specific order as a person wakes and dresses in the morning. Note the placement of hand-washing and 'al netilat yadayim' at the end of the series. This comes AFTER a person has dressed, made many berachot and even put on tallit and tefillin!

7. כששומע קול התרנגולים מברך 'ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה'. כשלושב בגדיו מברך ... כשמניח סדינו על ראשו מברך ... כשמעביר ידיו על עינו מברך ... כשישב על מטתו מברך ... כשמוריד רגליו מן המטה ומניחם על גבי קרקע מברך 'רוקע הארץ על המים'. כשעומד מברך 'זוקף כפופים'. כשנוטל ידיו מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים', כשרוחץ פניו מברך ...

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה ז

The Rambam also connects the morning berachot to the relevant activities (albeit in a slightly different order to the Gemara) and, again, puts netilat yadayim towards the end.

8. ז ... וכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה. ח כיצד? לן בכסותו אינו מברך כשעומד מלביש ערומים. הלך יחף אינו מברך שעשית לי כל צרכי. ביום הכפורים ובתשעה באב שאין שם רחיצה אינו מברך נטילת ידים ולא המעביר חבלי שינה. אם לא נכנס לבית הכסא אינו מברך אשר יצר את האדם, וכן שאר ברכות אלו.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז

If any of the actions are inapplicable, the berachot fall away. One example brought by the Rambam is Yom Kippur and 9 Av, where there is no handwashing in the morning.

5. This still applies today if a person is using undrinkable water (eg sea water at the beach) for washing. Netilat yadayim will not be valid with undrinkable water and a person must therefore do tevilat yadaim by dipping both hands together fully into the sea. There is a discussion as to whether the correct beracha on this is 'al netilat yadayim', 'al tevilat yadayim' or 'al shetifot yadaim' - see Shulchan Aruch O.C. 159:20.

9. ירחץ ידיו ויברך: על נטילת ידים

שולחן ערוך אורח חיים סימן ד סעיף א

So too, the Shulchan Aruch rules handwashing in the morning in Siman 4 of Orach Chaim, after he has dealt with getting up, dressed and suing the bathroom. It appears at first that the rough order of the Gemara and Rambam is being maintained, although we will see below that something important has changed!

C2] REASONS FOR WASHING IN THE MORNING

10. (א) ירחץ ידיו וכו' - יש ע"ז שני טעמים. הרא"ש כתב לפי שידים של אדם עסקניות הן וא"א שלא יגע בצער המטונף זלילה. לזה תקנו חז"ל צרכה על הנטילה לק"ש ולתפלה. והרשב"א כתב לפי שצשחר אחר השינה אנו נעשים כצריה חדשה דכתיב (איכה ג:כג) **תְּקַשִּׁים לְצַבְּרֵי קֶזֶה אֲמוֹנֶתְךָ**, לריכין אנו להודות לו יתצרך שצראנו לכבודו לשרתו ולצרך שמו. ועל דבר זה תקנו צשחר כל אותן הצרכות שאנו מצרכין בכל צוקר. לכן גם דבר זה תקנו צשחר להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו. ולהלכה אנו תופסים כשני הטעמים לחומרא לענין נטילה ....

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן ד סעיף א

Two main halachic reasons are given for handwashing in the morning. [1] The Rosh sees this as a preparation for tefilla. In this respect, in the absence of water, any form of freshening and cleansing in the morning in preparation for davening would be suitable.⁶ [2] The Rashba understands that we give thanks to God for giving us another day of life. Washing our hands is a preparation for the kedusha of our daily avodat Hashem - like a Cohen approaching the Mikdash. In this respect, the washing has all the requirements of ritual washing for the Mikdash, with water and a kli.⁷

D] RUACH RA'AH

D1] TALMUDIC SOURCES

11. רבי מונא ... היה אומר: יד לעין - תיקצץ, יד לחוטם - תיקצץ, יד לפה - תיקצץ, יד לאוזן - תיקצץ, יד לחסודה - תיקצץ, יד לאמה - תיקצץ, יד לפי טבעת - תיקצץ, יד לגיגית - תיקצץ. יד מסמא, יד מחרשת, יד מעלה פוליפוס. תניא, רבי נתן אומר: בת חורין היא זו, ומקפדת עד שירחוץ ידיו שלש פעמים.

שבת קח:

The Gemara, in a separate sugya, gives a strong warning against touching the eyes, ears, nose and other body orifices before hand-washing in the mornings. Someone who does so deserves to have their hand cut off!! The Gemara describes a 'bat chorin' - a free (evil) spirit which rests on the hands and can only be removed after washing three times.

12. יד לעין - שחרית, קודם שיטול ידיו.
תיקצץ - נוח לו שתקלץ, שרוח רעה שורה על היד ומסמתו, וכן כולן. ....
תיקצץ - ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה. ....
יד - לעין מסמא, קודם נטילה. יד - לאוזן מחרשת. יד - לפה או לחוטם.
מעלה פוליפוס - ריח החוטם והפה ....
בת חורין היא - הרוח השורה על הידים לפני נטילה.
ומקפדת - צנטילתו, לנוטלה יפה עד שישפוך מים יפה שלש פעמים על ידיו.

רש"י שם

Rashi explains that this spirit is called 'ruach ra'ah'.

13. חמשה אחד מששים, אלו הן: אש, דבש, ושבת, ושינה, וחלום. אש - אחד מששים לגיהנם, דבש - אחד מששים למן, שבת - אחד מששים לעולם הבא, שינה - אחד מששים למיתה, חלום - אחד מששים לנבואה

ברכות נו:

In a list of famous sixtieths (ie a taste of something), Chazal states that sleep is a sixtieth part of death.⁸

6. Hence the discussion in the Rishonim as to whether the beracha in such circumstances should be 'al nekiat yadayim'.

7. In practice, the accepted view in halacha is to wash one's hands if either the Rosh or the Rashba deem it necessary, however, we only recite a blessing if the washing is required by both the Rosh and the Rashba

8. The hashkafic perspective is important. For Jews, life is about being conscious, focused, active and productive. Sleep, whilst physically necessary, is lacking in all these critical aspects and thus is lacking in the key elements of life, rendering it a 'taste' of death.

14. מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק, ואינה חוששת. אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת, וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים. מאי טעמא? אמר אביי: משום שיבתא.

יומא עז:

In the halachic discussion concerning washing on Yom Kippur, the Gemara states that a mother should wash one hand before touching food and giving it to her baby. The problem is 'shivta'.

15. מדיחה את ידה - לפי שרוח רעה שורכ על הלחם הנלקח צידים שלא נטלן שחרית, ושם השד שיבתא

רש"י שם

Rashi explains that the concern is 'ruach ra'ah' due to unwashed hands. He identifies this as a demon called 'shivta'.

D2] KABBALISTIC SOURCES

- Although the Gemara is very concerned about touching certain parts of the body before washing in the morning, it does not mention any restriction on walking before washing.

16. ות"ת. כל בני עלמא בשעתא דניימי על ערסייהו בליליא, וליליא פריש גדפהא על כל בני עלמא, טעמי טעמא דמותא. ומגו דטעמי טעמא דמותא האי רוחא מסאבא שטיא על עלמא וסאיב עלמא ושריא על ידוי דב"נ ואסתאב. וכד אתער ואתהדר ליה נשמתיה בכל מה דיקרב בידי כולהו מסאבי בגין דשריא עלייהו רוח מסאבא. ועל דא לא יסב ב"נ מנוי לאלבשא ממאן דלא נטיל ידוי, דהא אמשיך עליה ההוא רוח מסאבא ואסתאב ....

זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף נג עמוד ב

The Zohar introduces a kabbalistic perspective on ruach ra'ah - an evil spirit (distinct from halachic tuma) - which rests on certain things at certain times. In particular, when people have been asleep at night, and their soul has been somewhat detached, they awake with a residual ruach ra'ah resting in their hands. This must be removed by washing in the morning. Anything touched before the hands are washed (such as clothes or food) can be affected and infected by the evil spirit. As such, it seems that handwashing should be the very act performed upon awaking.

D3] HALACHIC INTEGRATION

17. וירחץ בנקיון כפיו ויברך 'בא"י אמ"י אקב"ו על נטילת ידים'. וידקדק לערות עליהם שלשה פעמים מפני שרוח רעה שורה על הידים קודם נטילה ואינה סרה עד שיערה עליהם ג"פ. ועל כן צריך למנוע מהגיע בידו קודם נטילה לפה ולחוטם ולאזנים ולעינים מפני שרוח רעה שורה עליהם. (פרישה - משום שיד צלי נטילה מצאשת ריח הפה והחוטם ומסמאה העין ומחרשת האוזן). ואם אין לו מים יקנח ידיו בצרור או בכל מידי דמנקי ויברך על נקיות ידים:

טור אורח חיים הלכות הנהגת אדם בבוקר סימן ד

The Tur (early 14C) quotes the concern of ruach ra'ah which must be removed.

- This kabbalistic reason brings with it many halachot and chumrot, including:
  - the need to pour the water into another bowl and not pour it onto the floor.
  - not to benefit from the water after washing.
  - to wash 3 times on alternate hands⁹.
  - not to touch any body orifices before washing (at risking of causing serious illness).
  - not to touch food before washing.
- All of these halachot are subsequently ruled by the Shulchan Aruch.

18. כתב צספר תולעת יעקב (סוד נט"י) דצוהר איתא הכולך שחרית ארבע אמות ולא נטל ידיו חייב מיתב עיין שם. ותימא למה לא כתב כן בית יוסף ונראה דלפי דרובא דרובא אינן יכולין ליזהר בכך, ומוטב שיכיו שוגגין ולא יהיו מזידין לכן לא כתבו:

ב"ח אורח חיים סימן ד

The Bach (17C Poland) brings a quote from the Zohar (which does not appear in our text of the Zohar and is not brought in the Shulchan Aruch) that a person who walks 4 amot before washing in the morning is liable to death at the hands of Heaven - chayav mita! He reasons that the Beit Yosef left out the din since so many people are not careful about it, and it is better that they should transgress accidentally.

9. The kabbalists talk of three levels of ruach ra'ah which are removed by each washing.

19. על מה ששאלתני למה אין נוהרין העולם שלא לילך שחרית ד' אמות בלי נטילת ידיים? האמת אגיד בש"ס ובפוסקים ראשונים לא נזכר מדין זה כלום, רק האחרונים כתבו. ... ולעד"נ דמש"ה השמיטו הב"י - לפי שדין זה לא נזכר כלל בש"ס ופוסקי' ראשונים. ואדרבא מבואר בש"ס דברכות (דף טו) שבקומו ממטתו יבדוק נקביו ויפנה ואח"כ יטול ידיו ויניח תפילין וכו' וכיון שצריך לפנות ולכנס לבית הכסא ודאי הוא יותר מד' אמות! כי לאו כל אדם זוכה להיות ב"ה סמוך למטתו כ"כ. וגם דברי הזוהר י"ל דס"ל כרשב"א דאמר בברכות (כה:) דכל הבית כולו הוי כד' אמות אפילו הוא מאה אמה. אף על גב דאין לא קי"ל כרשב"א בזה מ"מ לענין נט"י שחרית שהוא רק פרישות וחסידות יתירה שלא הוזכר בש"ס ובפוסקים ראשונים' כלום אין להחמיר כולי האי. ופוק חזי מה עמא דבר ...

שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן א

R. Yaakov Reischer (18C, Germany) writes that people are NOT particular (or indeed able) to avoid walking 4 amot and the Beit Yosef omitted the halacha since it was not mentioned in the Gemara (which makes it fairly clear that people DID walk around before handwashing). He permits people to rely (for this halacha) on the principle that all the space inside the house is considered to be halachically equivalent to 4 amot.

20. ועתה אמת אגיד אשר ראתה עיני נסחה כ"י בספר הזהר מוגה מרבנן קשישאי, בהקדמה (י), כלשון ההוא בהדיא "על דא אתחייב מיתה לשמיא". ואחר זמן רב ראיתי בספר אור הלבנה למר זקנינו הרב החסיד מהר"א אזולאי זלה"ה בעל חסד לאברהם, והוא הגהות על הזהר, אשר שם הביא הנסחה הנז'. ומעתה צדק הרב תולעת יעקב ... ובגלילותנו חזינן לרובא דעלמא הוּוּ זְהִירִין. אלא דשמיע לן מרבנן קדישי, דזמנין דמיא הרחק מאוד מאדם, ובלכתם ילכו פחות מארבע אמות, כאותה שאמרו גבי שבת.

ברכי יוסף אורח חיים סימן א

The Chida (18C, Eretz Yisrael), on the other hand, reinforces the position of the Zohar that a person is liable to death at the hands of Heaven if they walk more than 4 amot before washing; (the Chida clearly upholds this text in the Zohar). He attests that most people ARE careful about this halacha, and in those situations where this is difficult, people walk less than 4 amot, stop, and continue (as is sometimes required in hilchot Shabbat).

21. [ב] השחר. ... ובברכי יוסף כ' דבזוהר שלפנינו ליתא, אך בזוהר כת"י דף י' איתא שכ' ועל דא אתחייב מיתה לשמים. וכ' שצריך ליטול ידיו אף על פי שאינו רוצה לקום ואם אירע שהמים רחוקים ואין לו מי שיקרבם אליו נהגו קצת מבעלי נפש שהולכים פחות פחות מד"א ע"ש. ולא נהירא לענ"ד ועדף שילך במרוצה שלא להשהות ר"ר השורה על ידיו. ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' ח' כ' שאין נוהרים מליכך ד"א בלי נט"י. וי"ל שסמכו את עצמם על זה דהרשב"א ס"ל בברכות דכולא ביתא כד"א דמיא ע"ש. ופשוט שאין לסמוך ע"ז כ"א בשעת הדחק ...

שערי תשובה סימן א

The Sha'arei Teshuva (R. Chaim Margulies - 18/19C, Ukraine) is also very concerned at the possibility of walking more than 4 amot before washing. Where this is very difficult, his advice is not to walk slowly and stop every 4 amot, but to run in order to minimize the time that the ruach ra'ah is on the person. The lenient approach of the Shevut Yaakov (to consider the whole house as 4 amot) is rejected, except in situations of real need.

• Note that in both the Birkei Yosef and the Sha'arei Teshuva, the commentary has moved from Siman 4 of the Shulchan Aruch to Siman 1, right at the beginning! This is because the halachic issues are now operative immediately upon awaking, rather than a little later, as indicated in the Gemara, the Rambam, and the Shulchan Aruch.

22. .... ומיד כשיתעורר משנתו ואינו רוצה לישן יטול ידיו אף שנשאר מושכב. ומכ"ש שלא ילך ד"א צלי נטילת ידיים. ונריך מאד ליזכר צזה. ובזוה"ק מפליג עבור זה צענשו למאד כי הוא משכה על עצמו רוח הטומאה. .... אם אירע שהמים רחוקים ואין לו מי שיקרבם אליו נהגו קצת מצעלי הנפש שהולכים פחות פחות מד"א. וכתב השערי תשובה ע"ז דלא נהירא דעדיף יותר שילכו צמרורה שלא להשהות רוח רעה על ידיו. י"א דלענין זה אמרינן כולא ביתא כד' אמות דמי אצל אין לסמוך ע"ז כ"א בשעת הדחק. אם אירע כשמשכים צלילה שאין לו מיס ליטול ידיו ג"פ כראוי להעביר רוח הטומאה אעפ"כ חלילה לו לצטל מד"ת משום זה עד שיאיר היום אלא יטול מעט או ינקב ידיו בכל מידי דמנקי ויצרך וילמוד כדן התלמוד והפוסקים:

משנה ברורה סימן א

The Mishna Berura rules according to the chumrah of the Zohar and insists that a person must be very careful to wash while still in bed and certainly not to walk 4 amot with the ruach ra'ah upon him. Again, treating the house as 4 amot is rejected, except in emergencies. However, where a person does not have water and is awake during the night, they should certainly not sit idle, but should learn Torah, with all the requisite berachot, before washing properly. For this, they may rely on the non-kabbalistic sources which permit all morning activity with simple cleansing where possible.

• This reflects the Mishna Berura's general approach to kabbala and halacha - to accept the kabbala as a chumrah unless it conflicts with the psak of the Gemara.

23. .... ובלא נטילה אסור לו לילך לעשות צרכיו א"כ עושה סמוך למטתו מפני שיש מחמירים ומזהירים ע"פ הזהר שאסור לילך ד' אמות בלא נט". וגם בגמרא משמע כן שהרי חשבה בין ברכות השחר שסמוך למטתו [ברכות ס':] ....

ערוך השולחן אורח חיים סימן ד

The Aruch Hashulchan also brings the psak of the Zohar and, in accordance with his general approach (as we say in the previous shiur), he tries to harmonize the Zohar with the Talmud, inferring that the Talmud also requires washing close to the bed! Although this is a somewhat forced reading of the Gemara, it fits with the Aruch Hashulchan's position that there cannot be any actual conflict in halacha between the Zohar and the Gemara.

• Another practical application of this mystical aspect of hand-washing is whether children need to do negelwasser too. If the reason for washing is preparation for tefilla/thanks to God for being re-created, then there is no reason for children under the age of chinuch (around 4 or 5) to wash. If the reason is to remove ruach ra'ah, this could also affect younger children.

• Some of the halachic positions are:

- Tzitz Eliezer (7:2): from age of chinuch
- Aishel Avraham¹⁰: from age of chinuch
- Shulchan Aruch HaRav: from age of chinuch, but 'holy' to wash boys from time of brit.
- R. Yaakov Emden¹¹: custom is from chinuch, but with boys it is appropriate to be strict from the brit.
- Rebbe Reshab¹²: from when the child is out of diapers
- R. Yaakov Kamenetsky¹³: from when the child is able to say a verse in the Torah or answer Amen
- Ben Ish Chai¹⁴: all children from infancy - segula to raise pure and holy children!

• In the world of Chassidut, the practice of many was not even to put one's feet on the floor without washing negelwasser.

24. קבלה מאת כבוד דודי זקני סבא קדישא מו"ה משולם זושא זצוק"ל, הא דאין רשאין לילך ד' אמות בלי נטילה בשחרית, אמר הוא ז"ל דיש לזהר שלא להציג רגליו על הארץ בלא נטילה, כי בהציג רגליו על הארץ בלא נטילה אזי חס ושלום כל היום הרע (שבנפש הבהמית) רודף אחריו להסיתו ....

ספר אגרא דפירקא סעי' ט

Rav Meshulem Zuscha of Hanipol (18C, Poland) taught that someone who even places his feet on the floor before handwashing will be plagued by the negativity of his animal soul.

25. מיד כשיעור משנתו בעודו שוכב במטה יטול ידיו ולא יעמוד על רגליו בלי נטילה ומכש"כ שאסור לילך ארבע אמות בלי נטילה וחייב מיתה.

שלחן הטהור (סימן א' ס"ב) הגאון הקדוש מקארנא

Rav Alexander Sender Safrin of Komarno (18/19C, Hungary) rules that one may not place his feet on the floor before handwashing.

26. נוהג היה בבוקר השכם להעירם ולהגיש להם מים לנטילת ידים. ארע פעם כי בהביאו את המים לנטילה, שאל אחד מנכדיו: 'מדוע מטריח עצמו הסבא להגיש לנו את המים? הלא נוכל לגשת בעצמנו, שהרי אין ארבע אמות עד מקום המים ומותרת הגישה עד לשם.' לשאלת כ"ק הצמח צדק מוויזניץ מי הגיד להם זאת? השיבו: 'המלמד לימדנו כך'. בעקבות תשובה זו פיטר הצ"צ ז"ע את המלמד ממשרתו.

ספר קדוש ישראל (חלק א' דף טו)

Rav Menachem Mendel Hager - the first Rebbe of Vizhnitz - (19C, Ukraine) fired the cheder rebbe of his grandchildren for teaching them that they could walk less than 4 amot before negelwasser!

• This is the practice of many chassidim today, including Chabad.

• Other halachic issues related to ruach ra'ah include:

- washing after leaving a toilet or bathroom¹⁵
- putting food under the bed
- mayim acharonim
- eggs and garlic left overnight

10. Botchetch - on S.A.

11. In his siddur.

12. Ishkavta D'Rebbi p137.

13. Emet L'Yaakov on Shulchan Aruch.

14. Toldot 10.

15. One contemporary question will be the extend to which our super-clean bathrooms, and even toilets, still have a din of ruach ra'ah. This will impact on whether washing with a kli is needed or not.

27. נשאלתי אודות הניעור משנתו וברצונו לשתות מים לצמאו ולחזור לישון אח"כ, אם אפשר להתיר לו לשתות בלי נטילת ידיים, ויברך שהנ"ב על המים, או יהרהר הברכה בלבד, מפני שאסור להזכיר את ה' בלי נט"י. או דילמא אין להתיר לשתות בלי נט"י, ורק אחר נטילה ישתה בברכה כדון. וכן יש לבאר אם ניעור משנתו לקול רעמים, אם יוכל לברך עליהם בלא .... אמנם בזוה"ק ח"א (בהקדמה דף י ע"ב) איתא בזה"ל .... ומבואר מזה שאסור לברך שום ברכה בלי נט"י. וזה שלא כד' הגמרא והפוסקים שמתירים. .... ואצ"ל שמותר ליגע במלבושיו קודם נט"י, אף על פי שרוח רעה שורה עליהן. אך בזוהר החמירו מאד שלא לברך ולא ללמוד ושלא ליגע במלבושיו בעוד רוח הטומאה שורה על ידיו קודם נט"י שחרית .... ובאמת שדעת מרן ז"ל היא שאע"פ שהזוה"ק אוסר לברך, הואיל ומהגמ' והפוסקים מתבאר להיפך, נקטינן כד' הגמרא והפוסקים. שבכל מקום שהקבלה חולקת עם הפשט נקטינן כהפשט.

שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן ב

Rav Ovadia Yosef asks whether one must wash before making a beracha on water or on thunder in the middle of the night. Even though the Zohar would prohibit this, Rav Ovadia rules that the Gemara and poskim would permit it.¹⁶

E] SHOULD WE BE BOTHERED BY RUACH RA'AH TODAY?

E1] HALACHIC POSITIONS WHICH REJECT RUACH RA'AH

28. **משום שיבתא - פרש"י רוח רעה השורה על הידים שלא נטלן שחרית. .... ומה שהעולם אין נזכרין עכשיו בזה לפי שאין אותה רוח רעה שורה בצאלו המלכות כמו שאין נזכרין על הגילוי ועל הזוגות.**

תוספות יומא עז:

Tosafot rules that people are much less bothered about 'ruach ra'ah' since there are no evil spirits in their times and society. So too, people are not concerned with drinking uncovered liquids, or with items that come in pairs.

29. **[ב] ומדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק. .... שקשה קלח על רצונו ז"ל דזהלכות תפלה פ"ד כשהזכיר נטילת שחרית לא משמע דחייש לרוח רעה מדלח הזכיר עירוי על הידים שלש פעמים כדכתב הטור ז"ל בצאורה חיים סימן ד' דלכעציר רוח רעה שעליהם לריך לערות עליהם שלש פעמים. .... ומדרכו ז"ל לא הזכיר כן בזה' תפלה משמע דלא חייש לרוח רעה דאין אותה רוח רעה מלויב ציינו.**

לחם משנה הלכות שביבת עשור פרק ג הלכה ב

The Lechem Mishne infers that the Rambam is also not concerned about the concept of ruach ra'ah since he does not require washing 3 times in the morning (as do the Tur, Shulchan Aruch and later poskim).

• However, it is difficult to rely on such halachic positions in the Rishonim when the clear position in the Shulchan Aruch and the mainstream acharonim (Sefardi and Ashkenazi) is to be concerned for ruach ra'ah. The most solid heter of the Acharonim is that of the Shevut Yaakov - see source 19 above.

E2] AVRAHAM BEN AVRAHAM - THE GER TZEDEK OF VILNA

30.

49. כתבי תלמידים. ואמר רבנו, ששמע מוקני ירושלים שקבלה בידם איש מפי איש עד הגר"ח מוואלאן ששמע מרבנו הגר"א ז"ל, שבשעה שגשרף גר הצדק הקדוש אברהם בן אברהם על קדושת השם, ביום ב' של חג השבועות שנת תק"ט, בקעה שלהבת-אש ממערת המכפלה, והסט"א איבדה מכוחה, ובאותה שעה נחלשה טומאת ידים של שחרית. ומ"מ להשוואלים עד כמה אפשר להקל בדבר על סמך זה, הורה שאין לזוז מן המבואר בפוסקים ובמ"ב ובפרט במה שמבואר בגמ' יד ליד תקצץ ודאי דאין להקל (וראה קובץ אגרות חז"א ח"א אגרת ד': "צריכים לתת לב להזהר ממפסידים טבעים וסגולים, מן הסגולים שלא להקל בנט"י המבוארים בשו"ע, ומאד החמירו בזה כמבואר בשו"ע אורח סי' ד'), אלא דלא חמיר כ"כ לענף הליכה ד' אמות בלא נטילה שאינו מפורש בגמ', וגם מה שהביא בזה בס' תולעת יעקב בשם הוה"ק, אין מקורו ידוע לנו. עכ"ד. ורבנו היה מניח המים על השלחן הסמוך למטותו, ונטל שם ידיו בקומו ממתו (ואם היו המים בלילה תחת המטה שישנו עליה, הורה שראוי לטול ממים אחרים). וכשהבדיון פעם באחר מבני הבית שאין לפניו מים לנטילה הכינם בעצמו סמוך למטותו.

הליכות שלמה, תפילה, פרק כ, הע' 49

Although Rav Shlomo Zalman Auerbach was himself particular to wash negelwasser without walking more than 4 amot, he had the Litvish mesorah that the ruach ra'ah in the mornings was significantly reduced by the martyrdom of the Ger Zedek of Vilna.

16. Many poskim DO require washing before making a beracha. Some permit rubbing one's hand on the sheet or blanket. Touching food will require washing. A similar question is whether a nursing mother must wash her hands before nursing a child in the middle of the night. Here the issue may be more serious since she is likely to put her hand into the baby's mouth. See <https://www.matan.org.il/en/qna/netilat-yadayim-when-waking-for-a-baby/>

31. The second potential heter traces itself back to tragic death of The Ger Tzedek of Vilna. The Ger Tzedek of Vilna (c. 1700 - May 23, 1749), also known as Count Valentine Potocki, was a Polish nobleman of the Potocki family who converted to Judaism and was burned at the stake by the Roman Catholic Church because he had renounced Catholicism and had become an observant Jew. Harav Shlomo Zalman Auerbach zt"l reported that there is a tradition that the Vilna Gaon zt"l said that when the Ger Tzedek was killed he sanctified G-d's name to such a degree that the ruach ra'ah of the morning was strongly diminished. Harav Avigdor Neventzal shlita explains, in the name of Harav Shlomo Zalman, that the tradition from the Vilna Gaon that the ruach ra'ah on hands was nullified with the death of the Ger Tzedek applies only to laws of the Zohar (such as not walking four amos) and not the Talmud Bavli (such as not touching bodily holes) and since this law is sourced in the Zohar, there is reason to be lenient. However, as noted above most authorities, including the Mishnah Berurah, make no comment of this leniency.

Netilas Yadaim In The Morning (Part 2), Rabbi Avi Zakutinsky¹⁷

F] A NOVEL HASHKAFIC PERSPECTIVE ON DEMONS IN TODAY'S WORLD

32.

<p>ז', כ"ב. ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם וגו'.</p> <p>על דבר השאלה מדוע בזמנינו חדלו המכשפים, גם השדים נעלמו, וכן הדיבוקים שספרו לנו אבותינו, וכן כל מיני החכמות הנעלמות היכן הם. נראה לי, דבאמת מה שסידרו לנו השי"ת שיהיה זה לעומת זה, שאילו לא היה כן היתה הבחירה נטולה מאת בעלי השכל. הן אמת שכשהרצון מוליך את האדם אינו רואה אפילו דברים שכליים, אבל ככל זאת מוכרח הוא למצוא איזה מקום לטעות, וכמש"כ הרמב"ן [להלן נ"ד פכ"א] שלפיכך הוצרך המקום בעת קריעת ים סוף לרוח קדים עזה כדי שיטעה פרעה ויאמר כי בקיעת הים היא על ידי הרוח ולא ע"פ נס ולכן גם הוא יכול לבוא [אל חוץ הים], אבל גדול בהנהגה.</p>	<p>כשהיו נביאים והיו נותנים אותות ומופתים לקיים דברי ד', אילו לא היו כשפים שגם על ידיהם היה אפשר לעשות מופתים היתה הבחירה בטלה וכמו שעשה פרעה, ואף שאחר כך במכת כנים הודו החרטומים ואמרו אצבע אלקים היא, אמר פרעה בלבו שיחבן שהחרטמים ברו זאת מפני שלא רצו להודות שמשם גדול מהם בתכמת הכשוף, אבל האמת היא שהוא גדול מהם בתכמה זו.</p> <p>ולפיכך כל זמן שהיתה נבואה היו מופתים נעשים על ידי כשפים, ואח"כ מכיון שהיו משתמשים בבת קול היו ג"כ כוחות נעלים חזקים רוחנים כמו שדים, וכשהיו בעלי מופת עדיין היו שדים שהיו מגלים רוחניות ממרכבה השחורה, משא"כ כשהחלו בעלי מופת נעשה הכל רק גשמיות בלבד ומעתה רק השכל והרצון נשפטים ונאבקים. ויתכן שלפיכך ארו"ל [ספרי סוף זאת הברכה] לא קם בישראל כמשה עוד אבל בבבלים קם ואיזה זה בלעם בן בעור?² מפני שתהיה הבחירה שקולה, לפיכך בימי משה הוצרכו לבלעם, ודו"ק כי זהו כלל גדול בהנהגה.</p>
<p>ונראה⁴ שלפי זה נוכל ליישב את דעת הרמב"ם [כפיהמ"ש פ"ד מע"ז] הסובר שאין לשדים שום אחיזה במציאות וכולם שקר הן, וכבר השיגו עליו הבאים אחריו דהרי רואים אנו בגמרא בהרבה מקומות סיפורים שלמים עם שדים, וא"כ מה יעשה הרמב"ם עם כל הני סוגיות⁵. ולפי מה שכתבתי אפשר שסובר הרמב"ם דבזמן הגמרא, שהיו אמוראים שבכותם היה להחיות מתים ולהחלל נפלאות וכדומה, בהכרח הוכרחו גם לכוחות של השדים וכדומה, כי זה לעומת זה עשה אלקים, ואם כת הקדושה בתוקפו כמו כן כח הטומאה בתוקפו, ורק בימינו שגם הכוחות הרוחניים נעלמו ונמוגו, כמו כן שוב אין אחיזה במציאות לענין השדים, ודו"ק.</p> <p>ונזכרתי, שכשהייתי בקלם ראיתי שכתב הגר"א זוסרמן זצ"ל בשם החפץ חיים זצ"ל שמעשה הדיבוק המפורסם שהיה בימינו מן הסתם יהיה האחרון, כי ככל שתקטן כח התורה והרוחניות כן תקטן כח הטומאה, עכת"ד. ובאמת אפשר שאפילו בימינו במקומות שנשארו יהודים חרוצים כאמונה וחמיתים במעשיהם שאצלם יהיה גם לבח הטומאה כח גוסף, כי זה לעומת זה עשה אלקים, ודו"ק היטב.</p>	

אמת ליעקב - רץ יעקב קמינצקי שמות זכב

R. Yaakov Kamenetsky explains that the power of 'evil spirits' is proportional to power of 'holy spirit' in the world. As we moved from a consciousness of the reality of prophecy and the power of the word of God in our lives, we also moved away from influence by parallel negative powers. R. Yaakov proposes a 'dual reality', whereby the spiritual powers of demons are real for those who believe in them and not for those who do not. Of course, this is an idea in machshava and NOT in halacha, and, as we saw above, R. Yaakov Kamenetsky was in practice strict on the halachic practice of *negelwasser!*

• In summary¹⁸:

- (i) All agree that the halacha requires handwashing in the morning before tefilla. Where water is not available, this can be achieved by cleansing the hands in whatever way is possible.
- (ii) One should be careful not to touch certain parts of the body before washing.
- (iii) On the issue of walking around the house before washing, most Acharonim are strict and require washing withing 4 Amot of the bed, unless in a situation of need. Some Acharonim are lenient to allow walking inside the house. The custom of some Litvish Ashkenazim is to lenient on this.
- (iv) On waking in the night to drink water, many poskim require washing before the beracha, but some are lenient to wipe the hands. Before touching food or body orifices (including of a baby) hand washing is required.

17. <https://www.ou.org/torah/halacha/practical-halacha/netilas-yadaim-morning-part-2/>

18. Although all practical halachic questions should be put to your own rabbinic advisor.